

The Office Of The Principal and Vice - Chancellor

MOP. MS MAKHANYA, MOGOKGO LE MOTLATSAMOTŠHANSELARA

YUNIBESITI YA AFORIKABORWA

**KAMOGELO, KAROLO 1: SEMINARA LE GO TLHOMIWA GA BUKA,
Yunibesiti ya Aforikaborwa le Diyunibesiti tsa Aforikaborwa tse di mo
Kgabaganyong: Kago ya Yunibesiti ya Aforika: Maloba, Gompieno le
Isago**

Holo ya Senate, Khamphase ya Unisa ya Muckleneuk

7 Lwetse 2018

- Motsamaisatiro, Ngaka Somadoda Fikeni, Mokaedi: Diporojeke tse di Kgethegileng le Mogakolodi wa Mogokgo le Motlatsamotšhanselara
- Moporofesara R Viljoen, Modulasetilo wa Lefapha la Hisetori le Moeteledipele wa Porojeke

- Mop. A Manson, mokwadi wa kgatiso
- Ditokololo tsa Khuduthamaga ya Unisa le Botsamaisi jo bo Atolositsweng
- Bannileseabe mo mosong ono:
 - Mop. Z Motsa, Mokaedi: Thuto mo Phetogong
 - Yuniti ya Botsamaisi
 - Mop. Msila, Mokaedi mo Yuniting ya Botsamaisi jwa Dipheto
- Mopresidente wa NSRC Mme Z Sodladla
- Mopresidente wa Rre S Mhlungu
- Modulasetilo wa NEHAWU: Rre L Hontoti
- Modulasetilo wa APSA: Rre JJ Jonker
- Modulasetilo wa Foramo ya Basadi ya Unisa: Ngaka S Kumalo
- Moresidente wa Foramo ya Bantsho (Black Forum): Mop. H Mogashoa
- Badiri ba Unisa le baithuti ba rona
- le khwaere ya rona ya Unisa

Ke le amogela lotlhe ka diatla tse di bothitho mo letsatsing leno le lentle la dikgakologo. Go bonala matshwao a ntšhwafalo gotlhe. Jaaka re emetse gore dijakaranda tse di ntle di thunye fa kgwedi eno e ntse e tsamaya le ka kgwedi ya Diphlane, ke akantse gore gongwe ke amogane le lona dintlha tse di kgatlhisang le dilonyana di se kae tse ke

di lemogileng.

Ditlhare tsa jakaranda di na le hisetori e e kgathisang tota mo Aforikaborwa. Di simologa kwa Amerika Borwa mme hisetori ya tsona mo Aforikaborwa e ka latedisiwa kwa morago kwa 1880, fa di ne di romelwateng go tswa Argentina mme morago go tswa Brazil. Pele ga go ribololwa gauta mo Witwatersrand ka 1886, go ne go setse go na le balemirui ba le mmalwa mo lefelong ba ba neng ba tlile le peo go tswa kwa Kapa mme ba jetse ditlhare tsa ouku, *walnut* le – ditlhare tsa rona tsa jakaranda. Tota, go begwa fa mogwebi wa ditlhare, William Nelson, yo kgwebo ya gagwe e neng e itsege ka Nelsonia Nurseries, a ne a jala dikilomitara di ka nna 106 tsa ditlhare go ikala ka mebila ya motsethoko wa nako eo o o tlabolotsweng ga jaana wa Kensington (kwa Johannesburg). Tiro e tsere dikgwedi di ka nna thataro go konosediswa, e leng phitlhelelo e kgolo ka boyona. Go dumelwa gape gore ka bo1880 go ne ga jalwa ditlhare tse pedi tsa jakaranda mo tshingwaneng ya Myrtle Lodge, e gompieno e leng Sekolo sa Sunnyside kwa Arcadia. E bile go na le polaka e e dirilweng go gopola tiragalo eno.

Ka jalo re ka re le dijakaranda tota di dirisitse bokoloniale mo go rona! – mme ga go felele foo, kwa Groenkloof, go na le ditlhare tsa dijakaranda tse ditshweu di ka nna 100, tse di rometsweng teng ke

moagi wa mo Pretoria. Nka tlhola ke reng?

Ka jalo re ka tsaya gore dijakaranda e sa le di le gona sebaka se e ka nnang dingwaga tse 138, mme fa re akanya gore seo ke sebaka se setelele, re tshwanetse go akanya gore Unisa e sa le e le teng dingwaga di le 145. Re keteka seo ga jaana! Ee, Unisa e tlile le pele ga dijakaranda tse di itsegeng tsa Gauteng. Mme fela jaaka dijakaranda di na le hisetori e e kgatlhisang - fela jaaka di tlogetse kgato e e sa phimogeng ya dimela mo lenageng la Gauteng le Aforikaborwa, fela jalo Unisa e dirile jalo - fela ya rona ke kgato ya thuto mme ke rata gore ke re e kgolo go feta mme e na le ditlamorago tse di bokao jo bo gaisang mo tlabololong ya naga ya rona.

Gore ditlamorago tseo di na le bokao go le kana kang, le gore kang ya Unisa e phuthologile jang mo dingwageng tse 145 tse di fetileng, ke kang e e kgatlhisang tota – jaanong go feta pele. Go nnile le dikgatiso tse di tlhagisitseng hisetori ya rona mo nakong e e fetileng, fela bokao jo bo gona bo netefaditse tlhaloso e e lekanyeditsweng. Unisa e ne e le, e bile e kgolo go feta jalo. Hisetori ya rona mo dingwageng fa e sale ka kgatiso ya ga Boucher (1973) ga e a bona bosiamisi jo bo e tshwanetseng. Go tloga mo go nneng setheo se se logeletsweng mo kagegong ya mmuso wa tlaolele go tloga ka 1948 go fitlha kwa tshimologong ya bo1990, Unisa e fetogile go nna yunibesiti e jaanong e

bontshang le go tswelletsa popego le dintlhatheo tsa setšhaba sa temokerasi. Gape Unisa ya morago ga temokerasi e fetogile thata malebana le togamaano ya yona, bokao jwa yona bošetšhaba, mo kontinenteng le mo lefatsheng gammogo le dikgato, boeteledipele le botsamaisi le badiri ba yona le baithuti ba ba farologaneng. Ke kgang e e tshwanetseng go tlotlwa mme nako ya go e tlotla ke yona e.

Hisetori ya Unisa e na le dikgaolo di le dintsi, mme ke itse gore mo letlheng lengwe mo isagong, jaaka yunibesiti e fetoga, go tlaa nna le go tlhomiwa ga buka e nngwe e e tlhalosang kgaolo e nngwe gape, bogolo segolo e e tlhalosang seabe sa baeteledipele ba baithuti le bodiri jo bo rulaganeng mo kgolong ya rona. Le gale, ga jaana, tlaya re ketekeng go konosediswa ga porojeke eno ya botlhokwa ya setheo le go tlhomiwa ga kgatiso eno e e kgethegileng.

Badiramongo, ke itumetse go nna karolo ya go tlhomiwa ga buka eno le dipuisano tse di tlaa nnang gona mo tsamaong ya letsatsi. Ke rata go akgola mongwe le mongwe yo o dirileng mo tlhagisong ya yona, go tloga ka batsamaisi ba porojeke, go ya go mokwadi, batlhotlhi le bagatisi.

Karolo ya mosong ono e tshwaya karolo ya ntlha ya lenaneo la rona e e ka ga "kagego ya yunibesiti ya go ithuta o le kwa kgakala".

Kgantelenyana, re tlaa ya kwa karolong ya bobedi e e totileng "diyunibesiti tsa Aforikaborwa tse di mo kgabaganyong: gompieno le mo isagong". Ke le rotloetsa go nnela ditiragalo tsotlhe.

Ke le laletsa lotle go iketla mme le itumelele kitso ya hisetori le dipuisano tse di re emetseng.

Ke a leboga.